

AMALIYOTCHI PSIXOLOGNING JAMOADAGI FAOLIYATI

Akbaraliyeva Asilaxon Tojiddinovna

Toshkent amaliy fanlar Unversiteti

„Psixologiya“ fakulteti o`qituvchisi

Pedagogik fakulteti Psixologiya yo`nalishi

2-bosqich talabasi: Zabixullayeva Vasilabonu

Annotatsiya; Shaxs psixologik salomatligining psixogigenik asosining asil sababi hozirda bolalarning turli xil bosh miyya funksiyasining psixologik va gegenik tarafdin yondashgan holda oldini olish va sabablarini o`rganishdan iborat hisoblanadi bevosita bolalarga to`g`ridan tog`ri bosh miyyasiga tasir ko`rsatadigan omillarning oldinish olishdan iborat Inson sog`lig`iga tasir qiluvchi omillarning turli sabablarini o`rganish va unga yechim topish psixologik tomonlama va kilinik tomonlama ham yondashish mumkun .Ayniqsa hozirgi paytda insoning eng ko`p bosh miyya funksiyasiga tasir etuvchi omillari ko`pligi sabab psixologik yondashish qulayroq hisoblanadi.

Kalit so`zlar: Amaliyotchi psixolog, ijtimoiy rol, psixoprofilaktika, psixodiagnostika, psixologik maslahat, psixologik korreksiya.

Psixologik xizmatning asosiy mazmuni - sog'lom shaxs kamolotini ta'minlash, shaxsiy rivojlanishdagi turli qiyinchiliklar va kasb tanlash muammosini tuzatish. Birinchi psixologik xizmat 1975 yilda Estoniyada tashkil etilgan. Uning rahbari tarbiyasi og`ir o`smirlar bilan ishlagan Hiliymets Y.L.Serd edi. I.V.Dubrovina Rossiyada psixologik xizmatni rivojlantirishga katta hissa qo'shdi. Har bir davlatning ijtimoiy taraqqiyoti o`sha mamlakat hududida istiqomat qiluvchi fuqarolarning ijodiy o`sishi va ma`naviy salohiyatiga bog`liq. Xususan, bu kasb 20-asrning 60-yillarida AQShda paydo bo`lgan va zamonaviy psixologiyaning asosiy tarmog`i hisoblanadi. AQSHda 1980-yillarda maktab psixologlarining milliy assotsiatsiyasi tashkil etilgan. AQSHda maktab psixologining asosiy vazifalaridan biri test savollari orqali o'quvchilarning aqliy rivojlanish sifatini baholashdir. Psixolog B.L.Vulfson Fransiyadagi zamonaviy pedagogik muammolarni tahlil qilib, yaqin vaqtgacha test usuli AQSH va Agiliyadagidek keng tarqalmaganligini aytadi. Ma`lumki, o`tgan asrning 70-yillari boshlarida fransuz maktablarida testlar orqali bolaning aqliy faolligi va qobiliyati aniqlana boshlagan. Lekin hozirgi vaqtda insonni nafaqat uning aqliy faoliyati, balki shaxs sifatida shakllanish jarayoni bilan ham baholash kerak. O'zbekistonda psixologik xizmat ko'rsatish. 1989 yilda O`zbekistonda amaliyotchi psixologlar yetishmasligi sababli Nizomiy TDPU qoshida amaliyotchi psixologlar tayyorlash fakulteti ochildi. O`zbekistonda psixologik xizmatni rivojlantirishda E.

G'oziyev, M. G. Davletshen, G. B. Shumarov, V. M. Karimova, Sh. A. R. Baratov, E. X. Sattarov, F. S. Ismagilova, Z. T. Nizomova, X. S. Safojev, F. L. Xaydarov, B. R. Qodirov, S. K. Jalilova va boshqalar ilm-fan rivojiga oz hissa qo'shib, bugungi kungacha izlanishlarini davom ettirmoqdalar. Bugungi kunda aksariyat umumta'lim maktablarida o'z psixologlari mavjud. Biroq, direktorlar va o'qituvchilar ko'pincha psixolog nima qilishi mumkinligi haqida kam tasavvurga ega. Ularga psixolog barcha muammolarini bir zumda hal qila oladigandek tuyuladi. Ammo maktabda psixolog ish boshlaganidan keyin maktabda hech narsa o'zgarmaganini ko'rib, ular: "Bizga maktab psixologi nima uchun kerak?" kabi savollar tug'iladi. Shuni ta'kidlash kerakki, psixolog tomonidan olingan nazariy bilim maktabda amaliy ish uchun etarli emas. Maktabga kirishda psixologlar ko'pincha amaliyotda duch keladigan qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bunday vaziyatga tushib qolmaslik uchun psixolog birinchi navbatda maktabga borish maqsadini aniqlab berishi kerak. Psixologni jianishini ta'minlash, ularda o'z-o'zini tarbiyalash va rivojlantirish jarayoni: 2. Har bir bolaga individual jismoniy holatni va jismoniy tarbiya-pedagogik o'tkazilishini ta'minlash: 3. Bolaning intellektual qobiliyat va shaxs sifatida ishlash jarayonida yuz berishi mumkin bo'lgan chetga chiqishlarni profilaktika qilish. Shunday qilib, psixolog maktabga avvalo bolalar uchun keladi. Lekin bu psixolog o'qituvchilar bilan ishlamaydi, degani emas. Psixolog maktabda yengib o'tishi kerak bo'lgan birinchi to'siq - bu maktabning pedagogik jamoasiga qo'shila olishdir. Bardi-yu psixolog bu murakkab organizmga qo'shilib keta bo'lmasa, o'z ishida muvaffaqiyatga erishishi dargumondir. kattaki qadamlarni qo'yishda ota - onalar bilan aloqa o'rnatish juda muhim. qayta aloqa ixtiyoriy xarakterda bo'lishi va o'zi murojaat qilgan ota-onalar bilan amalga oshirish kerak. Buning uchun psixolog alohida kun va soatlarni keraki. Demak, umumiy o'rta ta'lim maktabida ishni boshlashdan avvallog: 1. O'zining pedagoglar jamoasi va maktab ma'muriyati bilan bo'lgan munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yishi. 2. O'z ishining asosiy maqsadi - bu optimal rivojlanishni ta'minlash uchun doimo yo'lda saqlanadi. 3. O'zining faoliyatida profilaktika ishga u bilan bevosita bog'liq bo'lgan diagnostik va rivojlantiruvchi ishga alohida e'tibor bilan qarashi (axir kasalni tuzatgandan uning tekshiruvchi olgan ma'qulroq- da) kerak bo'ladi. O'qituvchi psixologning yordami va yaqin hamkori sifatida O'qituvchi ham alohida e'tibor talab qiladi. Amaliyot shuni ko'p psixologi, yordamchi o'qituvchilarlog bilan hamkorlik tayyor bo'ladilar. Hamma gap psixolog o'zini qanday tutishiga borib taqaladi. Bunda psixologning o'qituvchilarga nisbatan juda muhim rol o'ynaydi. Psixolog pozitsiyasining asosiy komponentlaridan iborat: a) pedagog bilan bo'lgan munosabatga ustanovka; b) pedagoglarni bo'lsa shundayligicha qanday qabul qilish ustanovka. v) subekt - sub'ekt munosabatlaridan iborat tenglik va hamkorlik'dagi munosabatlarga ustanovka. Mana shunday pozitsiya pedagoglar bilan bo'lgan konstruktiv hamkorlikni ta'minlay oladi. boshqa vaqtlarda psixolog o'qituvchilarga o'z yordamini haddan tashqari faollik bilan tiqishtirmaslik

zarur. Kamtarona ravshan, agar zarur bo'lsa, yordam tayyorligini ma'lum qilsa, shunday o'zi kifoya. Kimdir darrov umumiy psixoka shoshiladi kimdir birozdan so'ng kimgadirlog yordami kerak bo'lmaydi. O'qituvchilar bilan ishlashda bolada ro'y berayotgan o'qituvchichiga asosan o' sabab bo'layotganini ta'kidlab turishi kerak. Psixologning ishi "soyada" qolishi kerak. SHunda u pedagoglar orasida tan yordami. O'qituvchilar bilan olib boriladigan individual ishlardan ular bilan seminarlar bo'yicha targ'ibot ishlarini olib borish muvoviqdir. Bundan ko'zlangan maqsad kimgadir o'z bilimlarini ko'z-ko'z qilish emas, balki pedagoglarning madaniyatini yaratish emas. Ush mashg'ulotlarni shunday tashkillashtirish kerakki, o'qituvchilar passiv tinglovchi bo'lib qolmasinlar. Buning uchun har bir tajriba ma'lumotga ulardan o'z tajribalaridan misollar keltirishga undash kerak. Oxirida esa biror bir hazil aralash testni harakat hammaga yaxshi kayfiyat baxsh etadi. Har qaysi maktab psixologi oldidagi savol shuki "O'zim yordamimni taklif qilaymi yoki o'qituvchi murojaat qilishini kutaymi?" Mayli bu savolga har kim o'z vaziyatidan kelib chiqib javob bera qolsin. Lekin psixolog bir narsani unutmasinki, o'qituvchilarning unga murojat chiqishi pedagogik staji va yordamga bog'liq emas. Bu ko'proq manba shaxsiy xususiyatlariga: muloqqa kirishuvchanlik, qiziqishlanuvchanlik, qiziquvchanligi yangilikka ochiqligi va boshqa bog'liq. Psixolog shaxslarda mavjud bo'lgan yutuqlarni rivojlantirish va sog'lomlashtirish, oz-ozini davolash, tahlil qilish, harakat, o'zining kayfiyat va xulq atvorini boshqarish, konikma va malakalarni oshirish ha oziq-ovqatlarni tavsiya qiladi. Um o'rta talim maktabass olib qo'yish amaliyotchi psixologlar o'z faoliyati davomida talim muassasining ijtimoiy muhitini yaxshilashni ta'minlash, va ijtimoiy moslash mas'ul xodimlari ma'lumot olish uchun tibbiy xizmat ko'rsatish orni beqiyos. Psixology qaratiladi. Bunday psixologning aniqlagan va toplagan ma'lumotlari o'quvchilarni korreksiya qilishda faol ishtirok etish zarurligi kelib chiqadi. Amaliy psixolog - bu tibbiy aralashuvni yoki maxsus bilim va texnologiyadan qo'llab-quvvatlashni talab yordamga aholiga yordam (psixologik xizmat) ko'proq yordam berish. Psixolog odamlarning his-tuyg'ularini qanday boshdan kechirishini bilishi kerak. Uning yuzidagi ifoda bemorning hissiyotlari haqida nima deyishi mumkinligi haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak. Bundan tashqari, psixologda ma'lum usullar to'plami mavjud bo'lib, uning yordamga ko'ra u bemorning ahvoli to'g'risida ham chiqarishi mumkin. Psixolog jismoniy bemorning so'zlariga ishonishi mumkin, chunki ko'pincha uning his-tuyg'ularini tasvirlay olmaydi. Yuz, imo-ishoralar, test vositalari, bemor o'zini o'zi juda xafa bo'lganida va kerakli so'zlarni topa bo'lmasa ham, aslida nimani ishlab chiqarishini bilmasa ham, boshdan kechirgan his-tuyg'ularni yordam beradi. Psixologik profilaktika choralari o'z profilaktika choralari o'z ichiga oladi: har bir yosh harakatning ko'rinishidagi holatda bo'lgan holatda turli xil bolalar dasturlarini ishlab chiqish, sinovdan o'tkazish va amalga oshirish; ta'lim bolalar bolalarda va oilada tarbiyalash va rivojlanish uchun psixogigiyenik shartlarga rioya qilishni nazorat qilish,

tadqiqotning har bir rivojlanishida uyg'un, aqliy rivojlanish va ishlab chiqarishni ta'minlash; ta'limda noqulay muhitni bartaraf etish, oilada noqulay muhitni topish; uzluk tsializatsiya jarayonida o'spirinsiz ruhiy kasalliklar va shaxsiyatning bolalarda paydo bo'lishi mumkin bo'lgan vaziyatni olish, bolalarni keyingi yosh rivojlanishiga maqbul o'tish uchun sharoitlarni ta'minlash; Bolalar va o'pirinlarni o'zlarining qismlari va bilimlarini ro'yobga chiqarishni talab qiladigan hayot soha ongiga tayyorlash; Psixosomatik va ruhiy sog'lig'ining mumkin bo'lgan kasalliklarni o'z vaqtida olish. Amaliy psixolog o'zlarini davolash trening yoki terapiya o'rtasida qaror qabul qilish psixo hal qila olmaydigan yoki xoxlamaydiganlog deb ataydi. Shunga ko'ra, u hamma narsani olib boradi: maslahat beradi, treninglar o'tkazadi, ham shaxsni rivojlantirish, ham psixoterapiya bilan shug'ullanadi. Shunday qilib, haqiqiy psixolog: Uzluksiz ta'limga yuk bor. ... Sifatli ma'lumotga ega bo'ling. ... Analitik ko'ziga ega bo'lish. ... Muloqot diqqatga ega bo'ling va diqqatli bo'ling. ... Yetuk inson bo'ling. ... Xatolar yordam va yordam ustida ishlay olish, hamkasblaridan so'rash. Tashkilot faoliyatining turiga qarab psixologning mashqlari jismoniy bo'lishi mumkin: davolash treninglar o'tkazish; qiyin yoki o'ta og'ir xizmatlarda bo'lgan odamlarga maslahat berish va ularga yordam berish. odamlarning yordamini olish; jamoani boshqarish masalalari bo'yicha menejmentga maslahat berish; Hozirgi vaqtda psixologlar kam bo'lganligi uchun maktab psixologi universal professional bo'lishi va barcha ishlab chiqarishga olishi kerak. Har bir psixolog o'ziga xos xususiyatlari va individual texnika vositalari negizida o'zini kasbiy va shaxsiy xususiyatlari, individual muammosini hal qilishi mumkin. • Tabiat va taqdir har bir insonga va har bir psixologga yuz, tana, ovoz, ruh, aql, temperament, xarakter, energiyani sovg'a qilgan, sud bari konkret insonning “psixolog, tovushlar, ta'm va hid” ini, uningenergetik. atmosferasini tashkil qiladi. Psixolog foydali va samarali bo'lishi uchun o'zini "qo'l ostidagi ish quroliday" bilishi kerak. O'z ishida psixoanalizni yoqtirishloglarakt tahlil qiladigan bo'yicha unchalik yaxshi ishlaymaydi, psixodrammaga qiladiganlar muloqot treningi qiziqini zo'r bazor o'tkazadilar. Urinib ko'rish va xato orqali "o'z texnikasini" topish mumkin. O'zingizni kuchli va bo'sh harakatingizni o'rganing, imkoni bo'lsa, malaka seminarlarga qatnashing, “bu meniki” deb his vaqt keldi. □ Maktabda qaysi asosan ular bilan ishlashni tanlash ham muammo. Maktab psixologi maktabda o'qituvchilar bilan ham, barcha o'quvchilar bilan ham ishlaydi. Lekin kunlardan ma'lum bo'lishicha, ba'zi psixologlar o'zini tutish'ich sinf o'quvchilari bilan suhbatlashishni yoqtirishadi, boshqa birlari o'spirinlarning "tilini tez topadi", birlari yuqori sinflarga kirib "yo'qolib ketadilar", to'rtinchilari o'qituvchilar bilan suhbatlashishni qo'yillatadilar. Psixologlarga maktabda turli muammolar bilan shug'ullanishga to'g'ri keladi. Lekin har bir psixologning maktabda sevimli mavzusi yoki muammosi bo'ladi. UNI Tanlash Ko'p Sabablarga Bog'liq: Amaliy Psixologning qiziqishlaridan, mutaxisislik bo'yicha o'qilgan kitobga, kasbiy muloqot jarayoniga tuzilmalari, psixologik ishlaydigan, maktab

ehtiyojlariga, ma'muriyat, o'qituvchilar bo'yicha buyurtma. "O'z muammosini" tanlashning ko'pga bog'liqligiga, umumiy holatda ushlab turish. Psixologlar "o'z mavzularini" belgilashda ikki asosiy shartga amal qiladilar.

Xulosa: Psixologlarga maktabda turli muammolar bilan shug'ullanishga to'g'ri keladi. lekin har bir psixologning maktabda sevimli mavzusi yoki muammosi bo'ladi. UNI Tanlash Ko'p Sabablarga Bog'liq: Amaliy Psixologning Qiziqishlariga, Mutaxisislik Bo'yicha O'QILGAN KITOBGA, KASBIY MULOQAT DARAJASIGA, PSIXOLOG ISHLYLAYD Igan Maktab Ehtiyojlariga, Ma'muriyat, O'qituvchilar Bo'yicha Buyurtma. "O'z muammosini" to'g'rilab qo'yishning ko'rinishiga bog'liqligiga, umumiy ovqatlanishlarga erishish. Psixologlar "o'z mavzularini" belgilashda ikki asosiy shartga amal qiladilar. Hozirgi vaqtda psixologlar kam bo'lganligi uchun maktab psixologi universal professional bo'lishi va barcha ishlab chiqarishga olishi kerak. Har bir psixolog o'ziga xos xususiyatlari va individual texnika vositalari negizida o'zini kasbiy va shaxsiy xususiyatlari, individual muammosini hal qilishi mumkin. • Tabiat va taqdir har bir insonga va har bir psixologga yuz, tana, ovoz, ruh, aql, temperament, xarakter, energiyani sovg'a qilgan, sud bari konkret insonning "psixolog, tovushlar, ta'm va hid" ini, uningenergetik. atmosferasini tashkil qiladi. Psixolog foydali va samarali bo'lishi uchun o'zini "qo'l ostidagi ish quroliday" bilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "Kasblar psixologiyasi" M; Akademik loyiha, 2006y, 30bet
2. "Kasbiy o'zini o'zi aniqlash psixologiyasi", Rossiya, 1996y
3. www.ziyonet.com kutubxonasi
4. Barxayev B.P. Psixolog kasbiga kirish. 1999 yil;
5. Petrovskiy A.V. Yaroshevskiy M.G. Nazariy psixologiya asoslari. 1998 yil;
6. Markova A.K. Professionallik psixologiyasi. 1996 yil.
7. Vachkov I.V., Grinshpun I.B., Pryazhnikov N.S. "Psixolog" kasbiga kirish
8. Klimov E.A. Kasblar psixologiyasiga kirish. 1998 yil;
9. Klimov E.A. Kasbiy o'zini o'zi belgilash psixologiyasi. - Rossiya, 1996 yil.
10. Davletshin M. G. Umumiy psixologiya. T., TDPU, 2002.
11. Ivanov I., Zufarova M. Umumiy psixologiya. O'z.FMJ., 2008.
12. Xaydarov F.I., Xalilova N. "Umumiy psixologiya". T.: 2009.
13. G'oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2010.
14. A.K. Shamshetova, R.N. Melibayeva, X.E. Usmanova, I.O. Xaydarov. Umumiy psixologiya. O'quv qo'llanma. - T.: «Barkamol fayz media».
15. M. Xolnazarova "Umumiy psixalogiya" fanidan o'quv – uslubiy majmua.
16. www.ziyonet.uz
17. www.tdpu.uz
18. www.pedagog.uz
19. www.psychology.uz
20. www.nutq.intal.uz
21. www.psychology.net.ru_
22. Davletshin M.G. «Umumiy psixologiya» T.: TDPU 2002